

Gripas: mitai ir realybė

Prof. habil.dr. Arvydas Ambrozaitis

**VU MF KMI Infekcinių ligų ir dermatovenerologijos
klinika**

2019 m. balandžio 29 d. Vilnius

Skiepijimas nuo sezoninio gripo: už ir prieš

Motyvai	Barjerai
<ul style="list-style-type: none">• Gripo pasekmių ir komplikacijų baimė• Nemokamas skiepijimas (finansuojamas valstybės)• Gydytojo (ar SAM, ULAC) rekomendacija	<ul style="list-style-type: none">• Žmonės mano esantys geros sveikatos būklės, “niekad nesirgo gripu”• Nesuprantama gripo grėsmė, sutapatinama su peršalimu• Nepasitikėjimas vakcina (neefektyvi, žalinga)• Nerekomenduoja gydytojas• Ekonominis barjeras, kaina• Nepageidaujamų reakcijų baimė

Pagrindiniai mitai apie gripą

- “Gripas – peršalimo liga (ŪVRI), nesunki liga, nuo jos nemirštama”
- “Skiepai nuo gripo nebūtini, gal būt net žalingi, reikalingi farmacijos bendrovių pelnui gauti, tai gryna komercija...”
- “Skiepus gali pakeisti sportas, sveikas gyvenimo būdas, česnakas, homeopatiniai vaistai...” (*nespecifinis ir specifinis imunitetas- nesuvokiami esminiai skirtumai !*)

Mitai apie gripo skiepus (1)

- **“Skiepytis beprasmiška, nes virusas, jo padermės, kaskart keičiasi ir neįmanoma nuspėti, koks jis bus šiais metais ”**
- taip, virusas nežymiai mutuoja kasmet, bet tie pasikeitimai nėra esminiai
- visame pasaulyje veikiantis Gripo priežiūros tinklas renka duomenis apie Pietų pusrutulyje cirkuliuusias gripo viruso padermes, tik po ilgų epidemiologinių tyrimų pateikia gamintojams tinkamą vakcinos antigenų sudėtį artėjančiam gripo sezonui Šiaurės pusrutulyje
- vakcinai pagaminti reikia pusės metų...

Gripo vakcinos antigenų ir cirkuliuojančio viruso antigenų neatitikimas

- **Nepakankamo antigenų atitikimo vakcina neefektyvi išvengti simptominės laboratoriskai patvirtintos gripo A infekcijos**
- **Tačiau yra pakankamai efektyvi, palengvinant ligos eigą ir mažinant komplikacijų dažnį**

Mitai apie gripo skiepus (2)

- **“Vakcina nuo gripo ne apsaugo, o priešingai - sukelia gripą”**
- Vakcinoje nėra gyvo viruso, yra tik viriono fragmentai arba išgryninti antigenai. Vakcinoje esantis gripo virusas ne tik “užmuštas”, bet ir suskaldytas. Inaktyvinta vakcina gripo infekcijos sukelti negali.
- dažnai bet kokie ŪVRI epizodai (RSV infekcija) rudens-žiemos mėnesiais arba žarnyno veiklos sutrikimai yra priskiriami “gripui”
- gripo vakcina apsaugo tik nuo gripo infekcijos, bet ne nuo kitų ŪVRI arba peršalimo ligų
- Po skiepų imunitetas gripui susidaro po 2-3 savaičių

Mitai apie gripo skiepus (3)

- **“Pasiskiepijau nuo gripo, bet vis tiek susirgau gripu”**
 - Yra daug respiracinių virusų sukeliančių įvairias ŪVRI, kurias klaidingai galima interpretuoti kaip “gripo infekciją”
 - Gripo vakcinosis efektyvumas apsaugoti nuo ligos simptomų siekia tik 70-90%, o tarp senyvo amžiaus ligotų asmenų siekia tik 30-70%. Taigi, 30% sveikų suaugusiųjų ir 70% vyresnio amžiaus asmenų gali susirgti gripu nežiūrint skiepų. Bet reikėtų įsidėmėti, kad pasiskiepijus nesergama sunkiomis formomis, ženkliai sumažėja komplikacijų (pneumonijos) dažnis, hospitalizacijos poreikis ir mirštamumas.
 - Pagrindinis skiepijimo nuo gripo tikslas – sumažinti sergamumą sunkiomis gripo formomis, komplikacijų dažnį ir mirštamumą

Mitai apie gripo skiepus (4)

- **“Vakcina nuo gripo sukelia rimtų komplikacijų”**
 - Jei nesate alergiški gripo vakcinoms sudedamosioms dalims (pvz., kiaušinio baltymui), jokių rimtų komplikacijų vakcina nesukels
 - Galima vietinė reakcija – dūrio vietos laikinas paraudimas, patinimas, nežymus skausmas
 - Jei krečia drebulys, yra karščiavimas, skauda galvą, jūs tiesiog peršalote, o gripo vakcina čia niekuo dėta

Mitai apie gripo skiepus (5)

- **”Skiepyti nuo gripo negalima nėščiosioms, nes skiepai gali pažeisti vaisių”**
 - Skiepytis gripo vakcina yra rekomenduojama visoms nėščiosioms bet kuriame nėštumo trimestre, taip pat moterims, kurios gripo sezono metu bus nėščios
 - Gripo infekcijos metu susidarę prouždegiminiai citokinai gali pažeisti vaisių, nes jie praeina pro placentą. Nėščiajai užsikrėtus gripo virusu pirmajame nėštumo trimestre, yra persileidimo ar neišnešioti kūdikio gimdymo rizika. Gimęs kūdikis gali turėti įgimtų neurologinių defektų

Kodėl nėščiosioms rekomenduojama būtinai pasiskiepyti nuo gripo ?

- **Nėštumas – tai susilpnėjęsio imuniteto būklė**
- **Didesnis mirštamumas susirgus, nei bendroje populiacijoje (6%)**
- **Didžiausia rizika vaisiui – suasirgus III-me trimestre**
- **Gripo vakcina saugi bet kuriuo nėštumo laikotarpiu, tai įrodyta**
- **Specifinis imunitetas – ir mamai ir naujagimiui**
- **Kūdikiams priklauso rizikos grupei, bet skiepijimui galimi tik nuo 6 mėn. amžiaus**

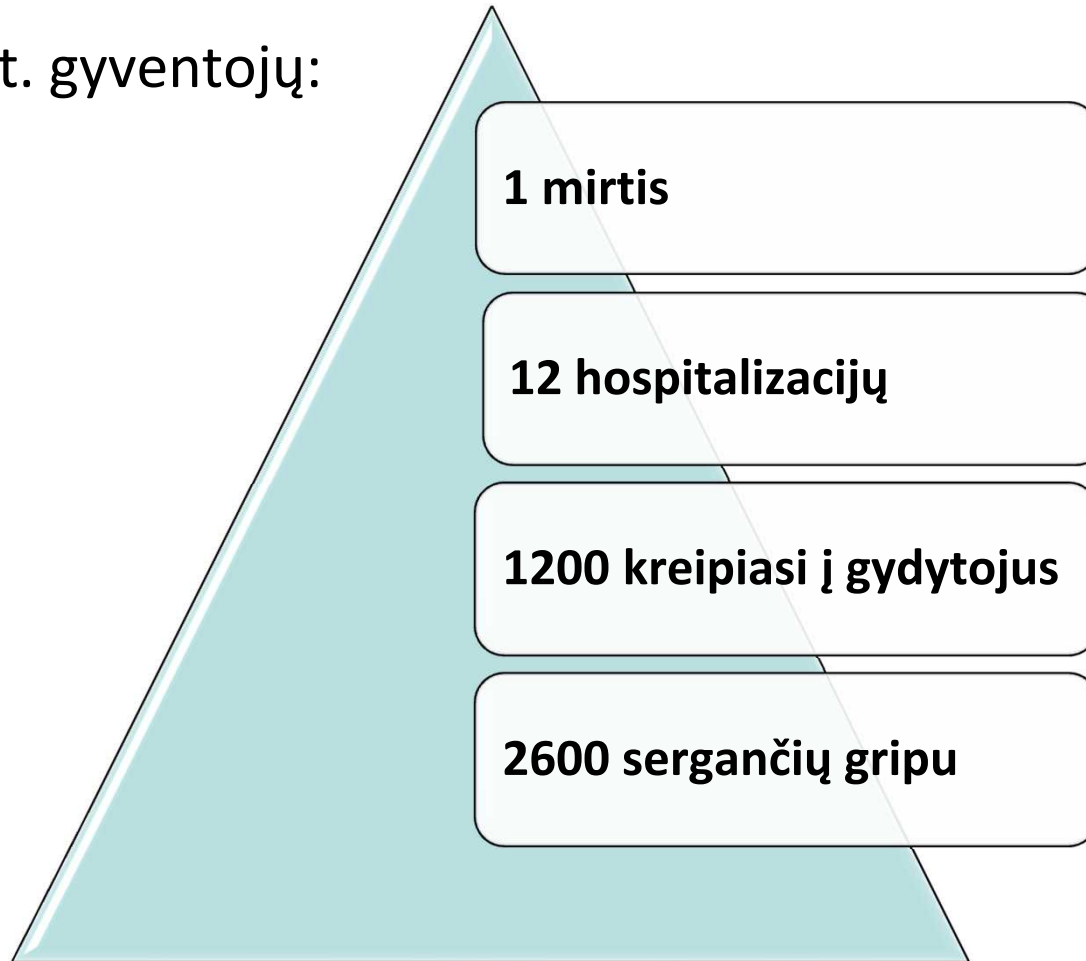
Mitai apie gripo skiepus (6)

- **“Jau prasidėjo gripo sezonas, todėl nebegalima skiepytis nuo gripo, nes tai pavojinga...; jau per vėlu...”**
 - Paskiepijus imunitetas susidaro po 2 savaičių
 - Ne visi iš karto užsikrečia ir suserga
 - Paskiepijus inkubacijos periode žalos sveikatai nebus
 - Geriau vėliau (galima ir reikia iki 05.01 !), negu niekada

Sezoninė gripo epidemija – sergamumas ir mirtingumas

- Per kiekvieną sezoną pasaulyje: 3 – 5 mln. sunkių ligos atvejų
- ir 250 – 500 tūkst. mirčių.

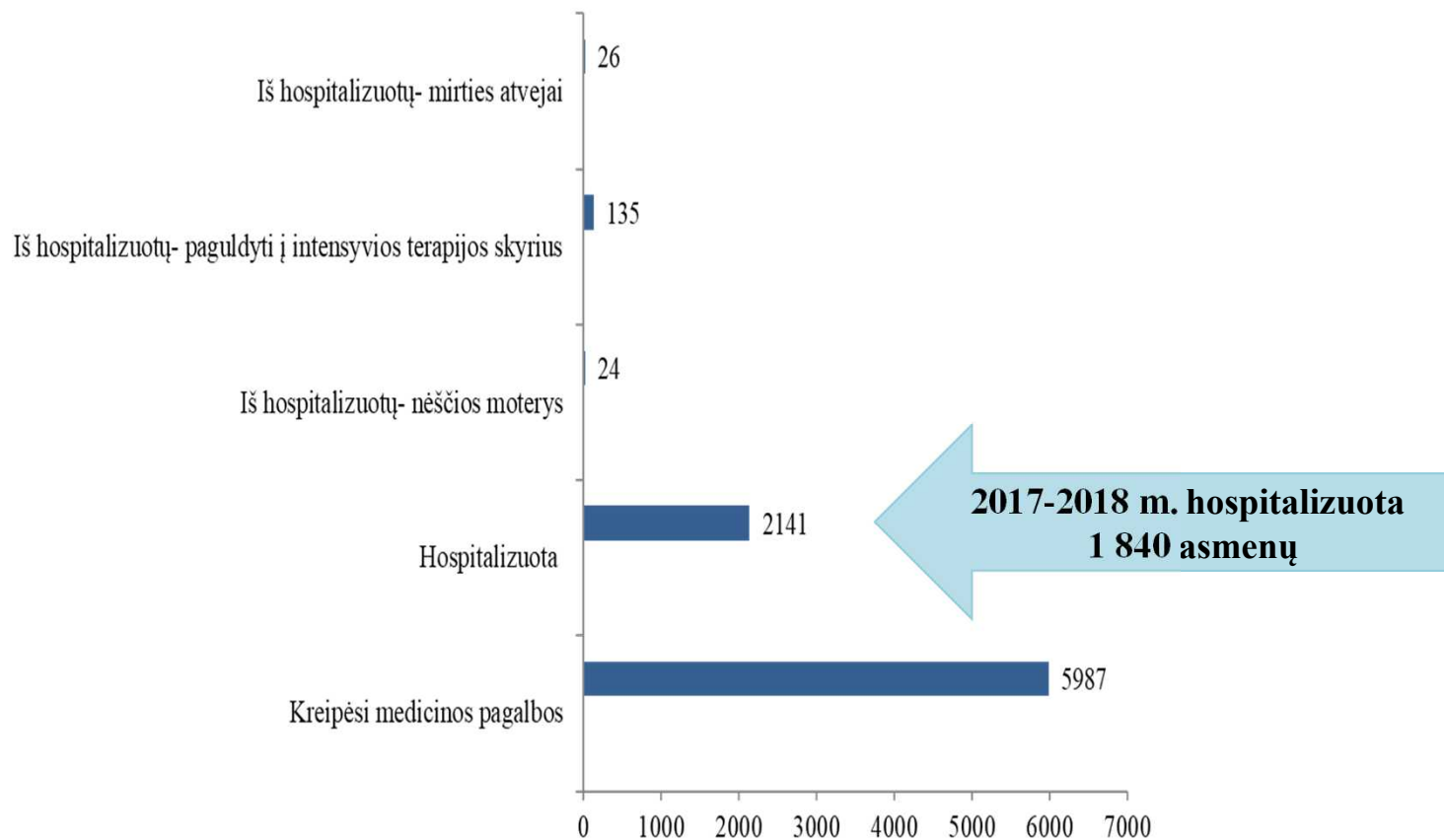
10 tūkst. gyventojų:

Gripo infekcijos aktualumas

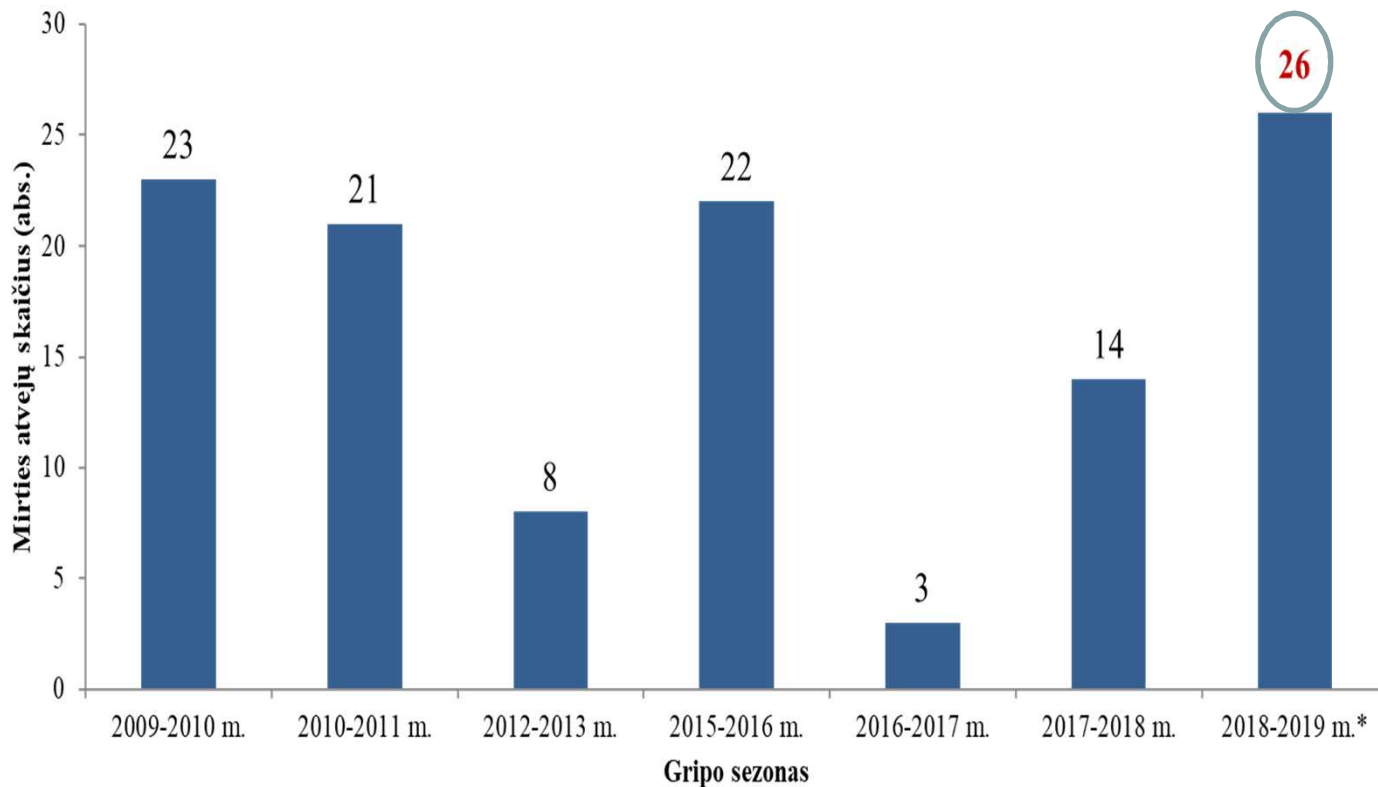
- Lietuvoje kasmet registruojama 350 - 480 tūkst. susirgimų ŪVKTI, iš jų – 100 tūkst. susirgimų gripu
- Nuo gripo, jo sukeltų komplikacijų, lėtinių ligų paūmėjimo, gripo sukulto miokardo infarkto kasmet miršta iki 500 tūkst. žmonių visame pasaulyje, tame tarpe iki 40 tūkst. - ES
- Net 80% mirusiųjų nuo gripo ir jo komplikacijų sudaro 65 metų ir vyresni asmenys
- Gripo komplikacijos gresia 50% gripu susirgusių senyvo amžiaus žmonių

Dėl gripo hospitalizuotų asmenų skaičius LT, 2018-2019* m.

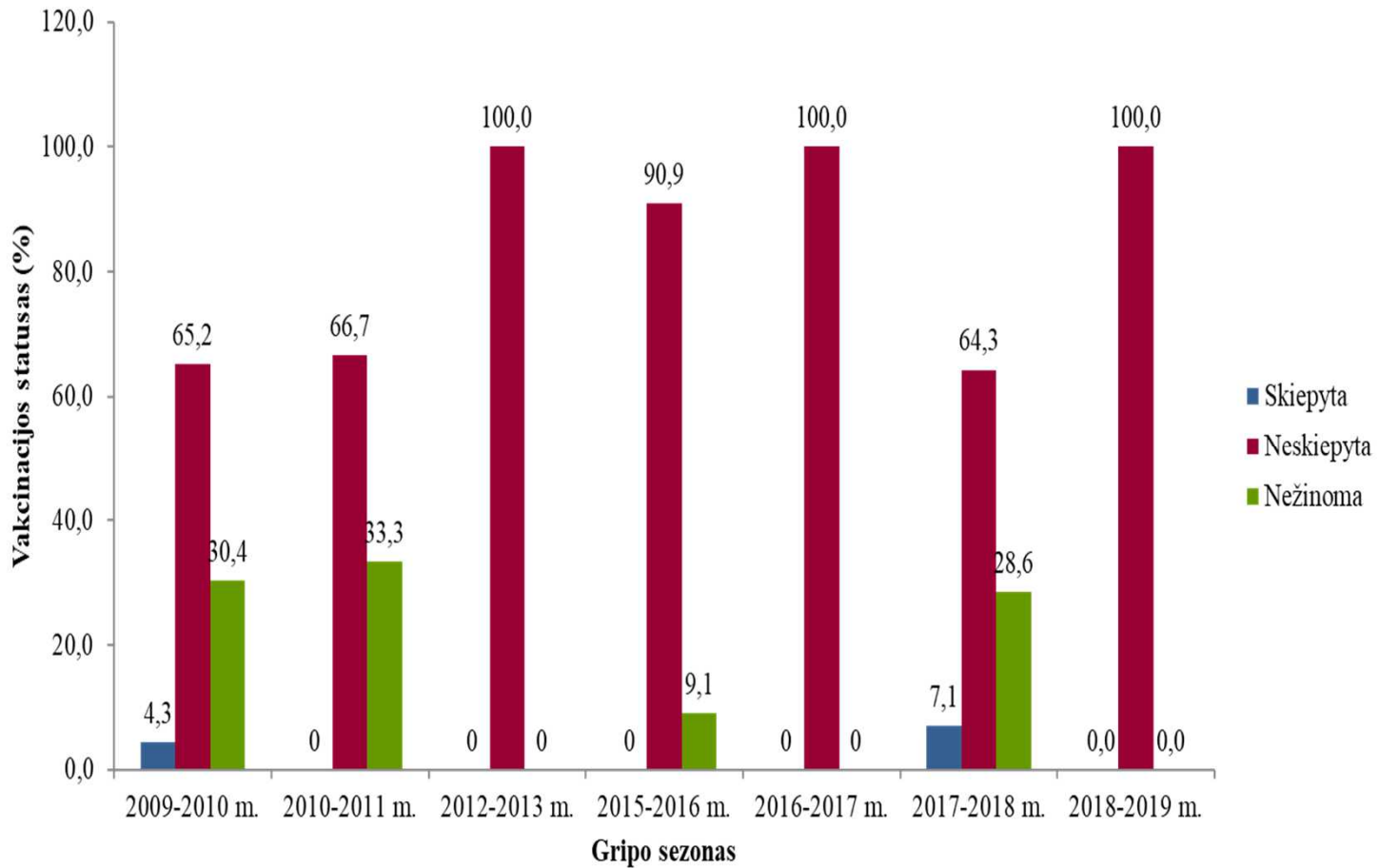
* Duomenys atnaujinti 2019 m. balandžio 23 d.

Mirties atvejų skaičius 2009-2019* m. LT

* Duomenys atnaujinti 2019 m. balandžio 23 d.

Mirusių asmenų nuo gripo imunizacijos būklė 2009-2019 m*.

* Duomenys atnaujinti 2019 m. balandžio 23 d.

Mirusių asmenų nuo gripo ar jo komplikacijų pasiskirstymas pagal lėtines ligas 2009-2013 m.

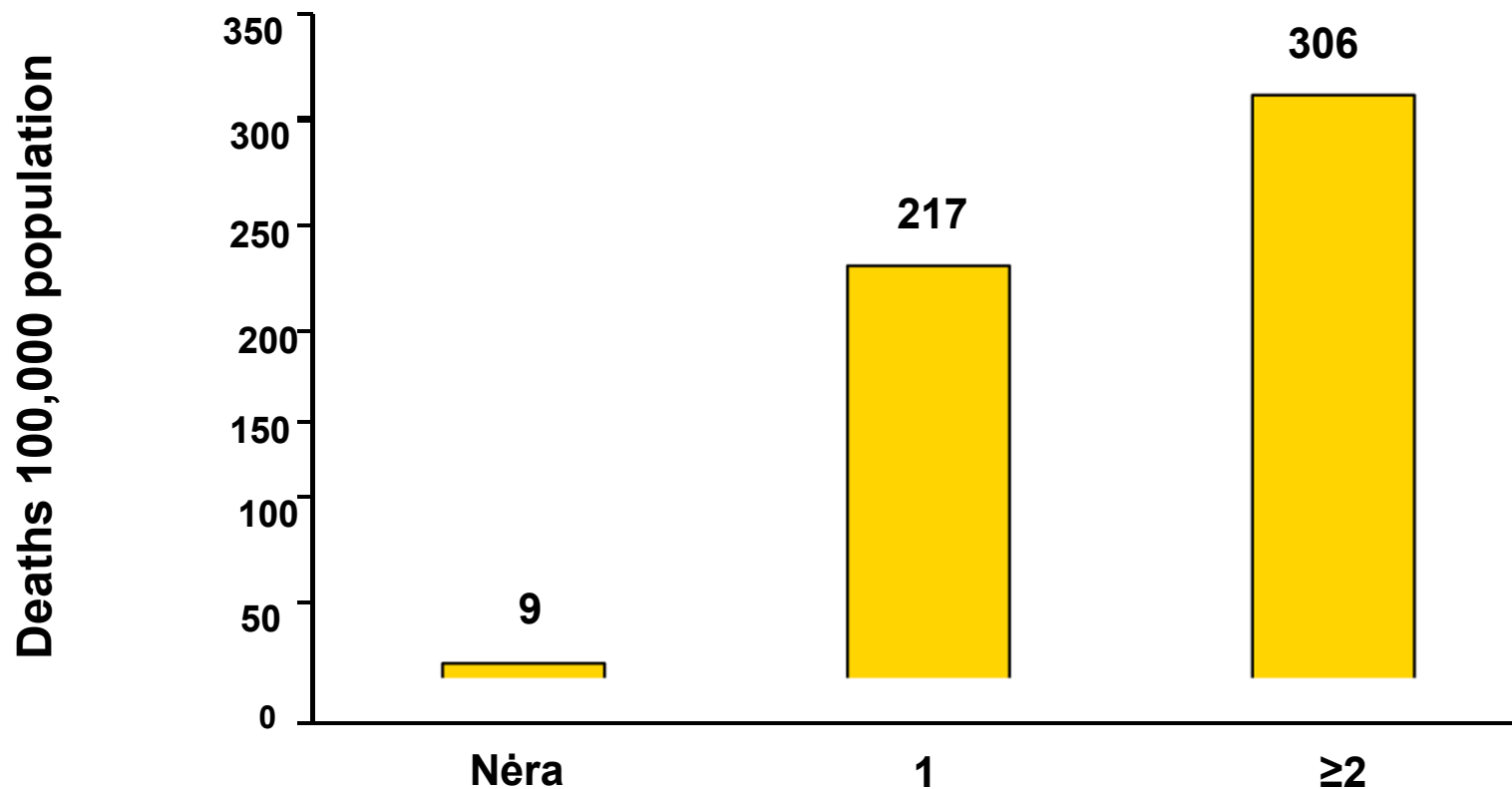
- 2009-2013 m. nuo gripo ar jo komplikacijų mirė **52 asmenys**.
- Visi mirusieji buvo **neskiepyti** gripo vakcina.
- Visi mirusieji priklausė gripo rizikos grupėms ir turėjo galimybę nemokamai būti paskiepyti gripo vakcina.

- Cukrinis diabetas
- Lėtinės plaučių ligos
- Širdies ir kraujagyslių sistemos lėtinės ligos
- Onkologinės ligos
- Lėtinės inkstų ligos

Gripas ir senyvo amžiaus žmonės: gretutinės ligos didina mirtingumą¹

Mirtingumo nuo gripo ir pneumonijos rodikliai tarp asmenų ≥ 65 m. amžiaus: 1968-1969 m. ir 1972-1973 m. epidemijos

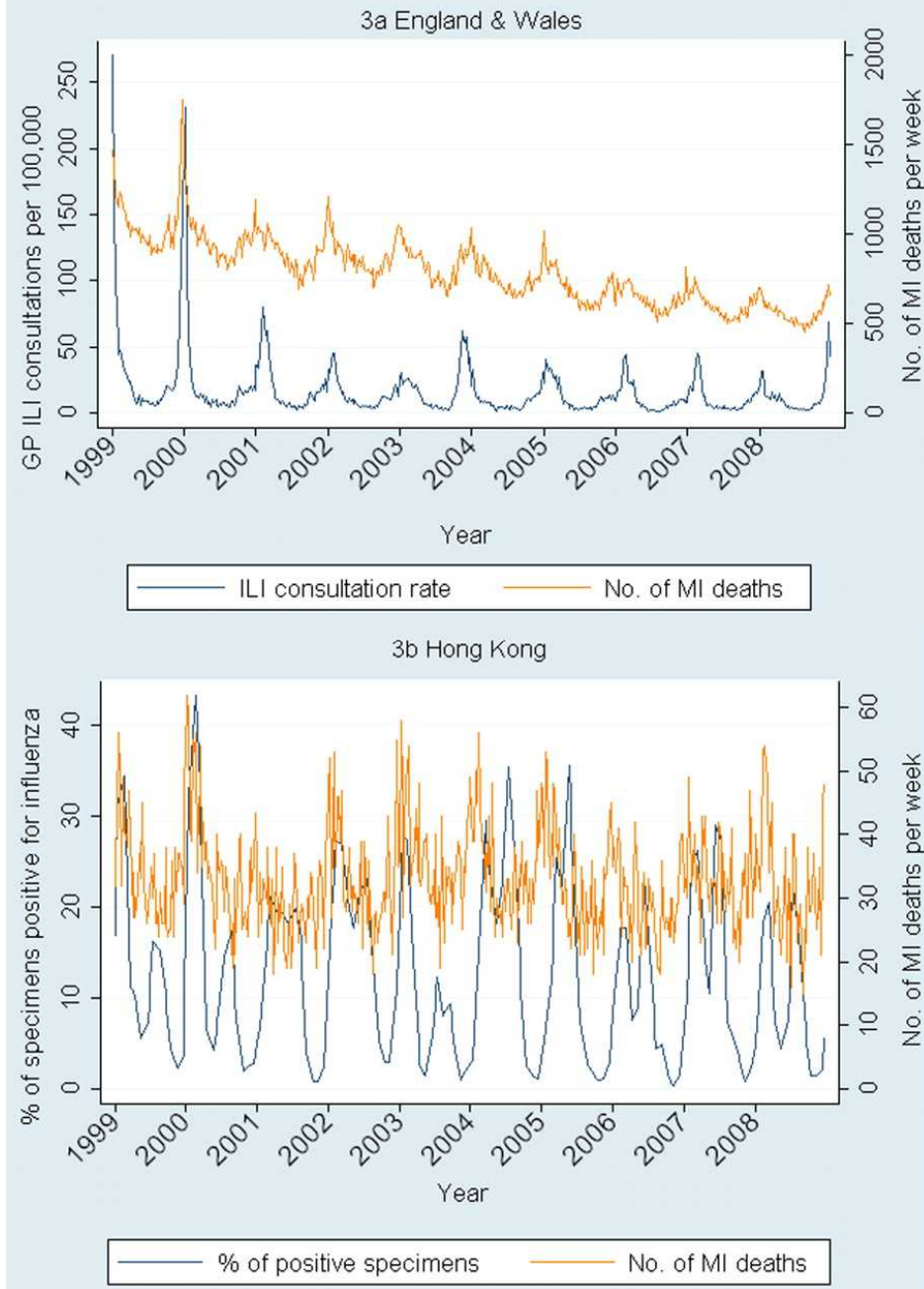
Padidintos rizikos būklės

Trombozės (krešulių susidarymas) ir gripo infekcija

- Trombozės gali sukelti miokardo infarktą, insultą, inkstų nepakankamumą...
- Gripas gali išprovokuoti trombozines ūmines ligas
- Gripo vakcina gali apsaugoti nuo trombozinių ligų

Gripo infekcijos aktyvumas ir su miokardo infarktu susijusių mirčių skaičius per savaitę

The Journal of
Infectious Diseases

Gripo priešepideminės priemonės ir profilaktika

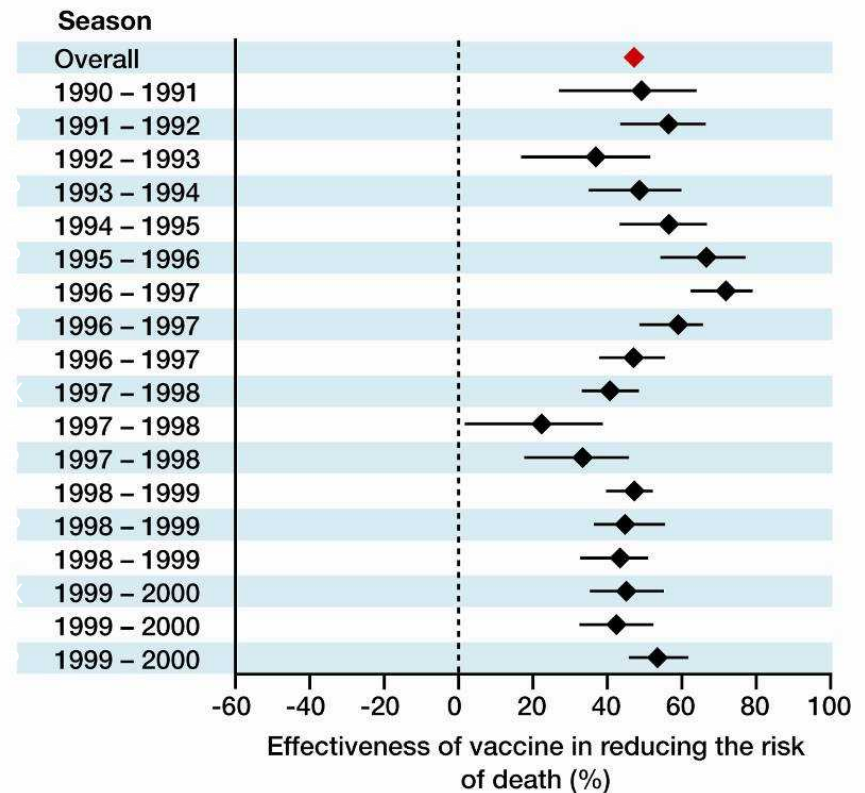
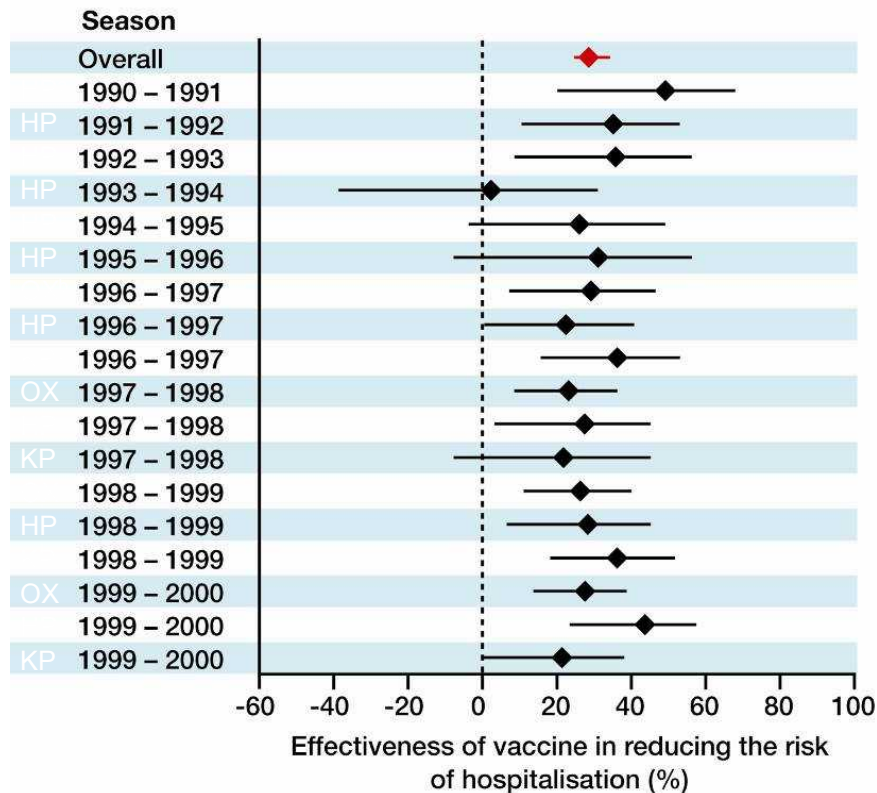
- Gripo epidemiologinės kontrolės strategija nukreipta ne į bendro sergamumo šia infekcija mažinimą, bet į j jos pasekmių sunkumo ir dažnumo mažinimą tarp senyvo amžiaus ir kitų rizikos grupių žmonių:
 - vakcinacija nuo gripo
 - antivirusinė ekspres – profilaktika
 - gripo viruso plitimą ribojančios priemonės

**Veiksmingiausia gripo ir jo
pasekmių kontrolės priemonė
yra kasmetis senyvo amžiaus
žmonių ir kitų rizikos grupių bei
su jais bendraujančių asmenų
skiepijimas**

**Gripo vakcina efektyviai
sumažina
gripo sergamumą ir mirtingumą**

Saugi ir efektyvi vakcina naudojama jau daugiau nei 60 metų

Skiepijimas nuo gripo mažina hospitalizacijos riziką (27%) ir mirtingumą (48%) vyresnio amžiaus žmonėms¹

Copyright © 2007 Massachusetts Medical Society. All rights reserved.

^a HP = HealthPartners. ^b OX = Oxford Health Plans. ^c KP = Kaiser Permanente.

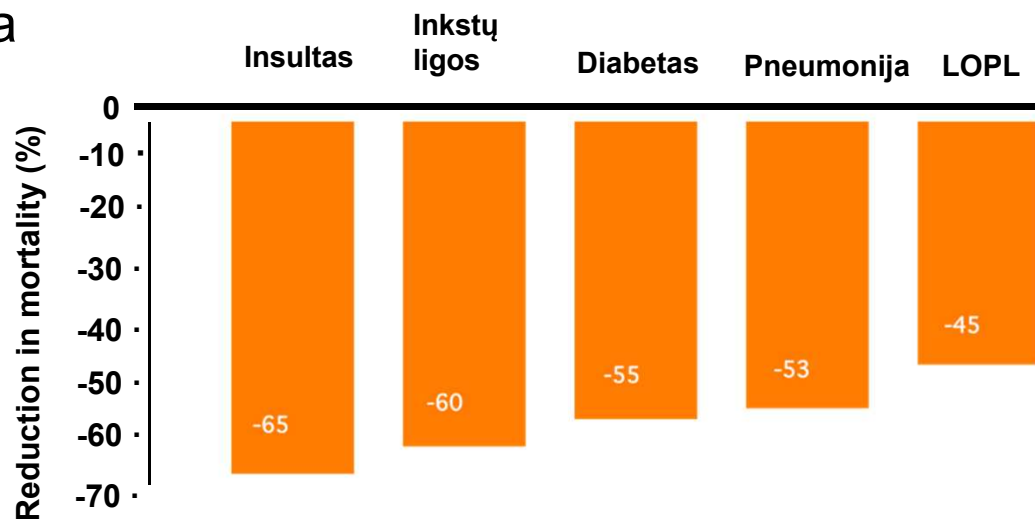
Logistinė regresija

1. [Nichol KL, et al. N Engl J Med. 2007;357\(14\):1373-1381.](#)

Vakcinacija nuo gripo gali žymiai sumažinti visuomenėje paplitusių ligų mirtingumą

Skiepijimas nuo gripo sumažina mirtingumą suaugusiems nuo šių ligų:

- Širdies-kraujagyslių ligos¹⁻³
- Insultas¹
- Inkstų ligos¹
- Diabetas¹
- Pneumonija, kitos ūminės respiracinės ligos¹⁻³
- Lėtinė obstrukcinė plaučių liga (LOPL)¹

Gripo skiepų įtaka į mirtingumą; ≥65 m. amžiaus 35 637 vakcinuotų ir 67 061 nevakcinuotų asmenų 10 mėnesių trukmės stebėjimo rezultatai Taivanyje¹

1. Wang CS, et al. *Vaccine*. 2007;25(7):1196-1203.
2. Armstrong BG, et al. *BMJ*. 2004;329(7467):660.
3. Hak E, et al. *Arch Intern Med*. 2005;165(3): 274-280.

Gripo vakcinų efektyvumas

- **Gripo vakcinų efektyvumas priklauso nuo:**
 - **skiepijamų asmenų amžiaus**
 - **imuninės sistemos būklės**
 - **vakcinoje esančio ir visuomenėje cirkuliuojančio gripo viruso antigenų atitikimo**

Gripo vakcinų efektyvumas

- Jei vakcinos antigenų sudėtis atitinka cirkuliuojančias padermes, asmenims iki < 65 metų vakcinos efektyvumas (VE) siekia 70-90 %;
- ≥65 m. VE mažesnis (30-40 %.), tačiau veiksmingas siekiant išvengti sunkios ligos formos, komplikacijų ir mirties;
- ≥65 m. asmenims skiepai 50-60 % sumažina hospitalizacijos atvejų skaičių ir sergamumą pneumonijomis, 80 % – mirtingumą.

Skowronski et al. Integrated sentinel surveillance linking genetic, antigenic, and epidemiologic monitoring of influenza vaccine-virus relatedness and effectiveness during the 2013-2014 influenza season. J Infect Dis 2015;212:726–39.

doi:10.1093/infdis/jiv177.

PSO, 2017.

PSO vakcinacijos nuo gripo rekomendacijos

- Nėščiosios bet kuriame nėštumo trimestre;
- Vaikai nuo 6 mėn. iki 5 m.;
- Asmenys, sergantys lėtinėmis ligomis;
- Senyvo amžiaus (≥ 65 m.) asmenys;
- Sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai.

Medicinos personalo vakcinacija

- Gripo komplikacijų rizikai sumažinti;
- Sustabdyti viruso perdavimą pacientams (ypač turintiems rizikos veiksnių).

Skiepijimai nuo sezoninio gripo Lietuvoje

- Rizikos grupės asmenys skiepijami valstybės lėšomis:
 - Vyresni nei 65 metai amžiaus asmenys
 - Sergantys įvairiomis lėtinėmis ligomis
 - **Nėščiosios**
 - Sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai

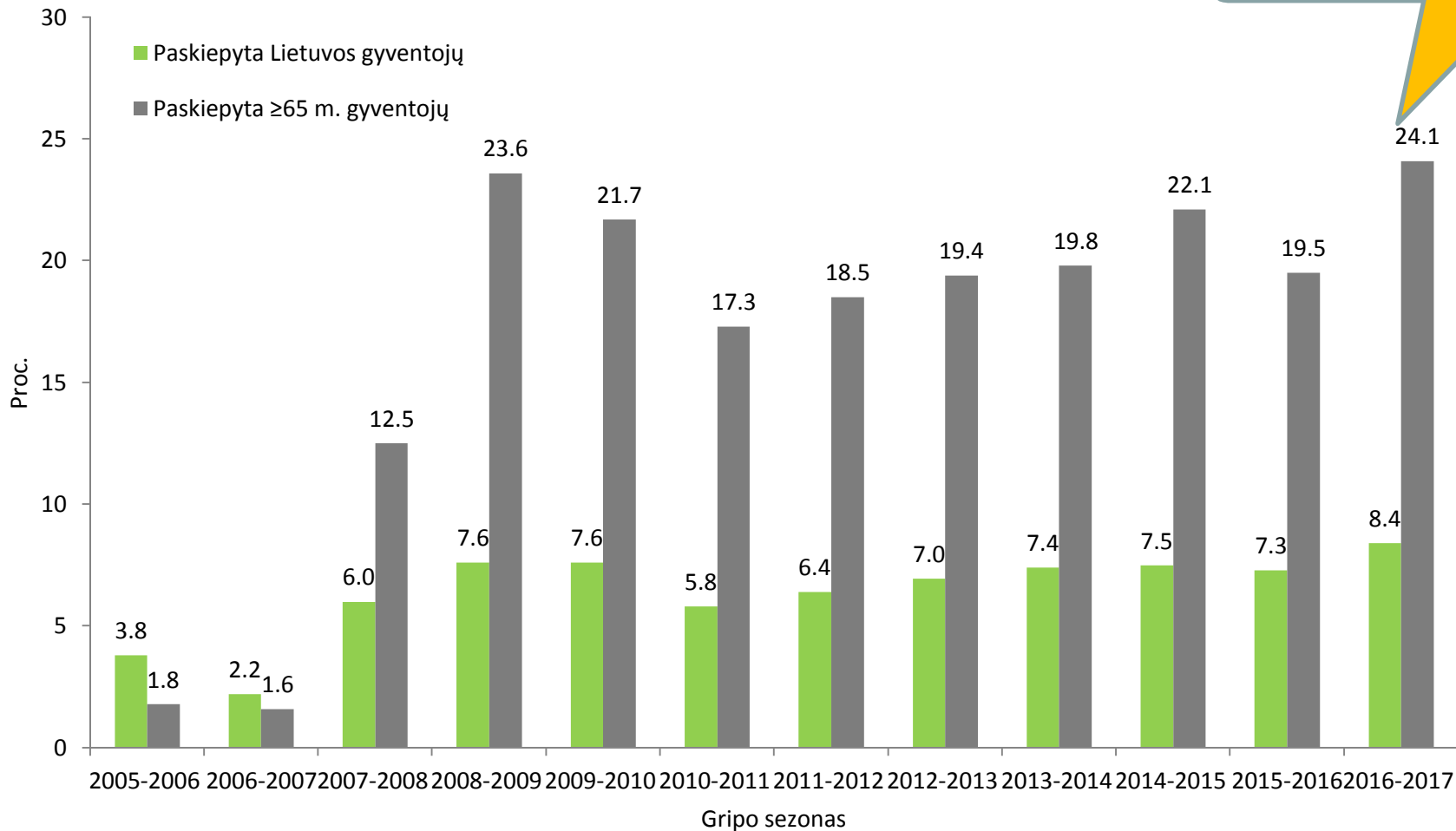

Europos Komisijos rekomendacija, 2009 m. liepos mėn.

„ES narės turėtų padidinti rizikos grupių vakcinacijos apimtį taip, kad kasmet būtų paskiepijama ne mažiau kaip 75% asmenų 65 m. ir vyresnių ir ne mažiau kaip 75% - sergančių gretutinėmis ligomis ar būklėmis”

Sezoninio gripo vakcinacijos apimtys Lietuvoje 2005-2017* m.

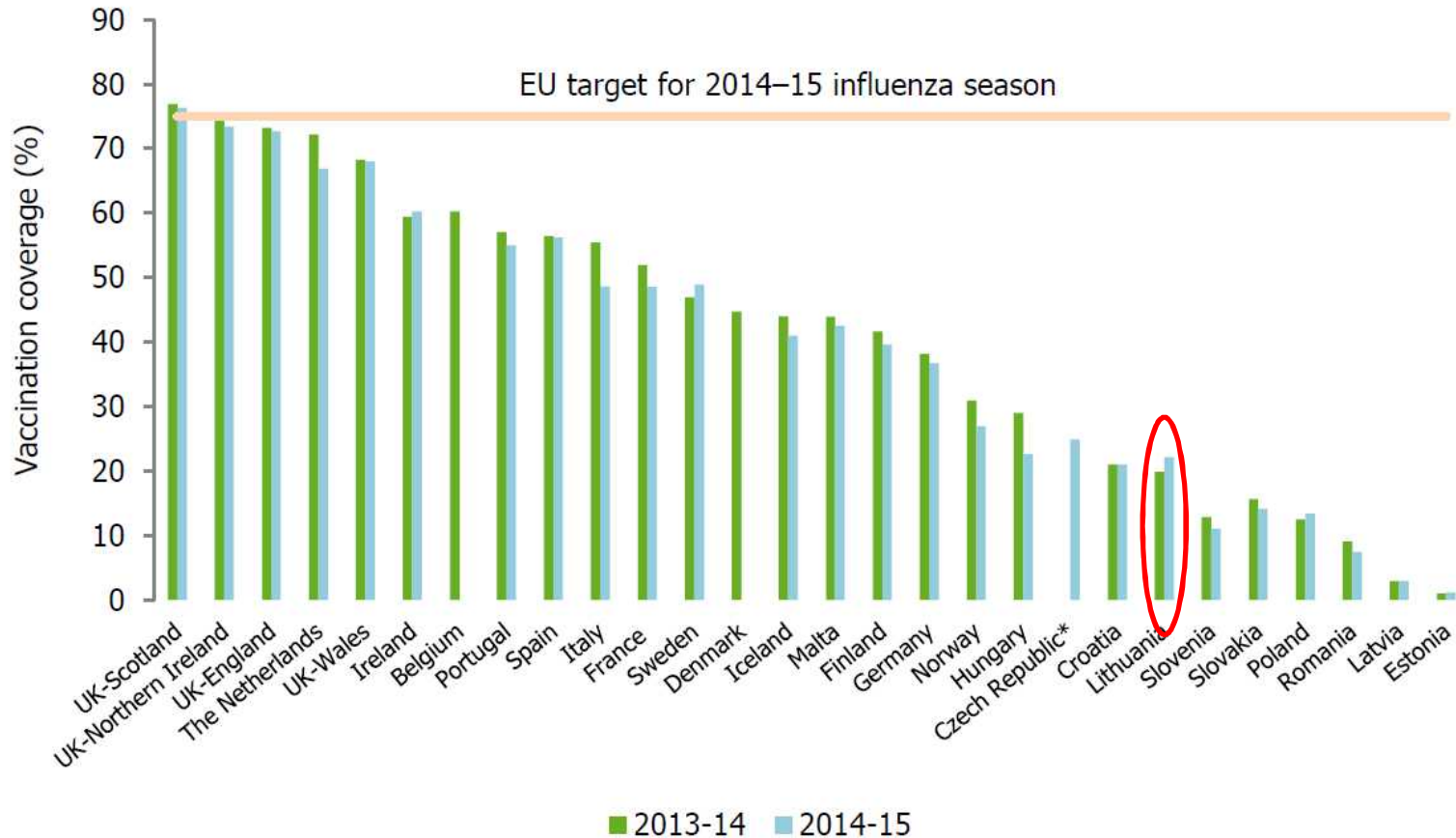
PSO rekomenduoja, kad būtų paskiepijama 75 proc. vyresnių nei 65 m. asmenų

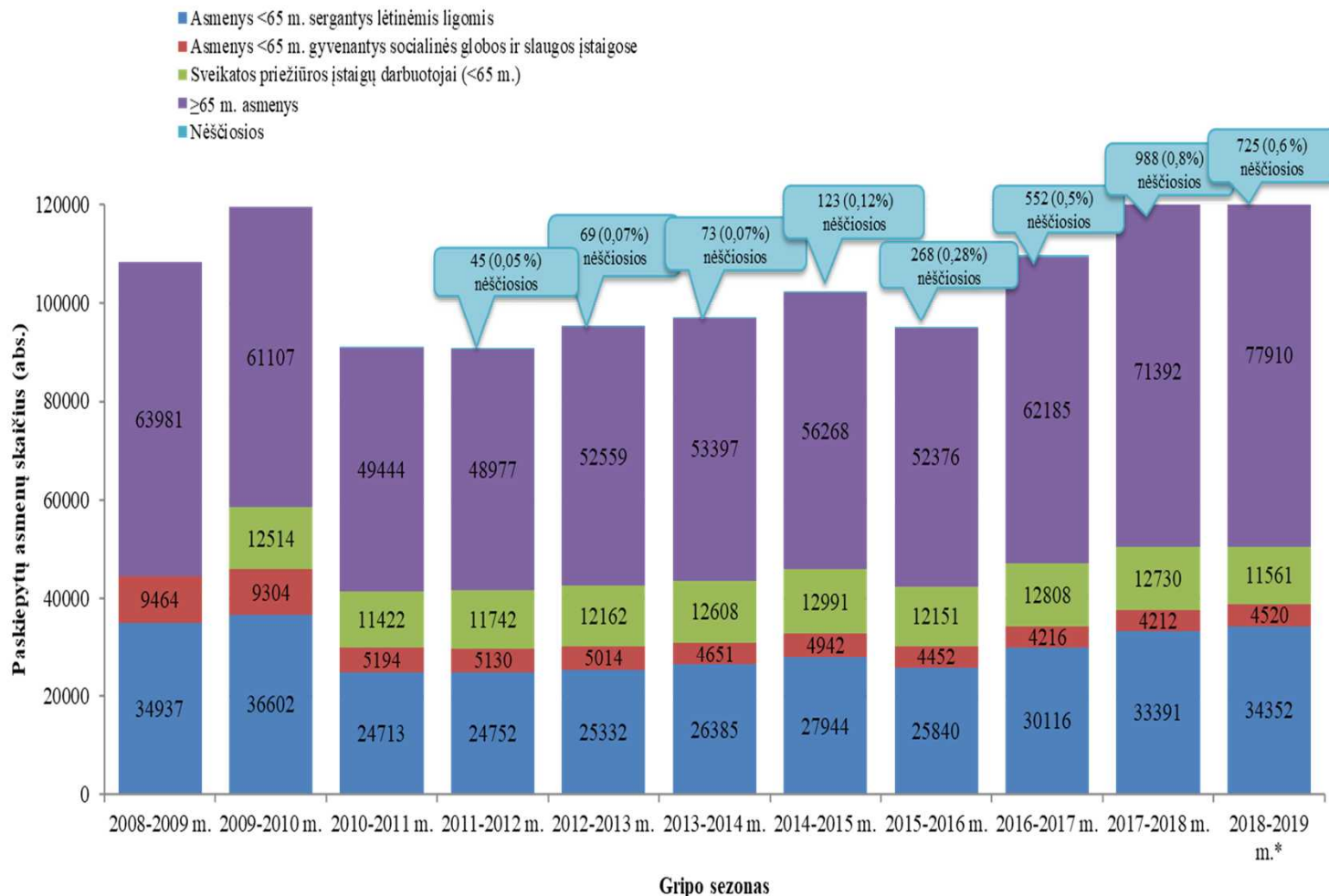
* Duomenys atnaujinti 2017 m. kovo 1 d., ULAC

Senyvo amžiaus asmenų skiepijimas nuo gripo Europos Sąjungos šalyse

Figure 4. Seasonal influenza vaccination coverage rates in older age groups, 25 EU/EEA Member States, 2013–14 and 2014–15 influenza seasons

Valstybės lėšomis paskiepytų asmenų, priklausančių rizikos grupei, skaičius Lietuvoje, 2008-2019 m.*

* Duomenys atnaujinti 2019 m. balandžio 15 d.

Sveikatos priežiūros darbuotojų skiepijimas nuo gripo Europos Sąjungos šalyse

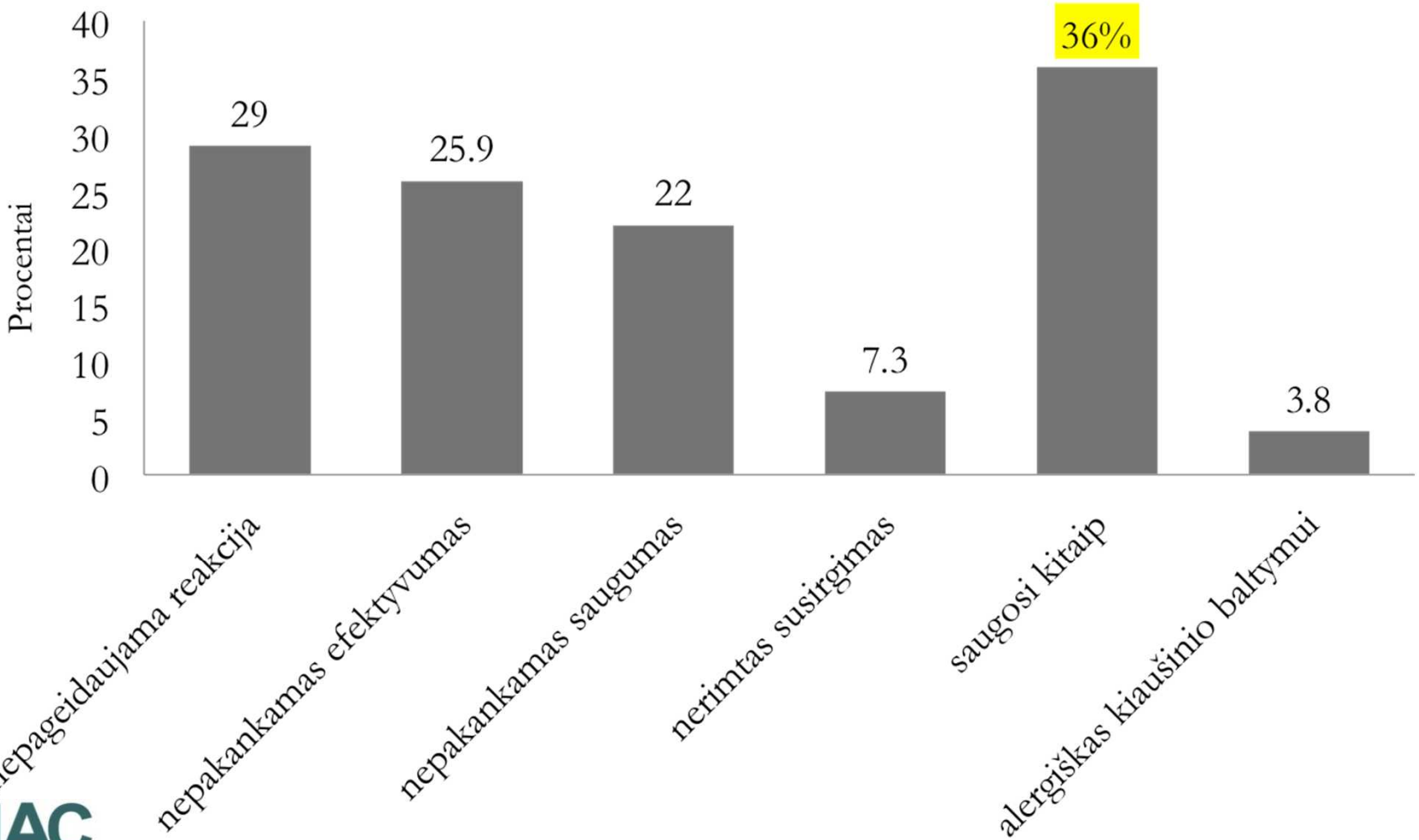
Figure 7. Seasonal influenza vaccination coverage rates among healthcare workers in EU/EEA Member States, 2011–12 and 2012–13 influenza seasons (n=13 Member States)

Viena iš priežasčių – kodėl mažos skiepijimo apimtys?

Kadangi šeimos gydytojai yra susikoncentravę gydyti ūminę ar lėtinę ligą, todėl ne visada skiria laiko pacientui pasiūlyti aktualius skiepus

Nesiskiepijimo nuo gripo dažniausios priežastys, kurias nurodo medikai Lietuvoje

Sezoninio gripo vakcinavimo apimčių didinimo problema Lietuvoje

- Pagrindinė kliūtis tolimesniam skiepijimo nuo gripo apimčių didinimui yra medicinos darbuotojų požiūris
- Medicinos darbuotojų klaidingas požiūris į suaugusiųjų skiepus, skiepų sukeltamų nepageidaujamų reakcijų sureikšminimas, gydymo priešpastatymas imunoprofilaktikai yra didesnė problema, nei lėšų stygius gripo skiepų kompensavimui rizikos grupėms

Vietoje apibendrinimo...

- Įrodymais pagrįstos medicinos teiginiai, mokslo atradimai (jiems priklauso ir skiepai) – tai nėra demokratijos laukas
- Mes negalime rengti referendumo, balsuoti: šis teiginys teisingas, o tas – neteisingas
- Viešiesiems asmenims, atstovaujantiems sveikatos apsaugos sistemą, taip pat Seimo nariams ir ypač žiniasklaidos atstovams nederėtų skatinti visuomenės nepasitikėjimą šiuolaikinės medicinos pasiekimais, taip pat ir vakcinacija nuo infekcinių ligų
- Nesiskiepijimas ar kitų raginimas nesiskiepyti – tai grėsmė šalies nacionaliniam sugumui (PSO)

Išvados

- Dėl gripo infekcijos padidėja sergamumas įvairiomis ligomis ir mirtingumas nuo jų žiemos metu
- Dauguma atvejų tai susiję su viruso sukeltu uždegimu
- Uždegimas išprovokuoja miokardo infarktus (MI) ir insultus
- Vakcinosis sumažina uždegimą, tuo pačiu MI, insulto ir pneumonijų dažnį
- Rekomenduotina universali vakcinacija arba bent jau asmenų >65 m. amžiaus ir bet kurio amžiaus esant gretutinių ligų

Išvados (2)

- Lietuvoje iki šiol yra labai mažos skiepijimo nuo sezoninio gripo apimtys, ypač tarp rizikos grupėms priklausančių asmenų
- Skiepijimo sezoninio gripo vakcina apimčių didėjimas labiausiai priklauso nuo medicinos darbuotojų požiūrio į skiepus nuo gripo
- Sezoninė vakcinacija – vienintelė efektyviausia gripo pasekmių valdymo priemonė.